

САМОУТВЕРДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

України, затверджені постановою Правління НБУ 19 березня 1999 р. №127.

22. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 “Звіт про рух грошових коштів” затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 26 квітня 2000 року №91.

23. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291.

24. Положення про Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 1996 року №990 (990-96-п).

25. Порядок ведення касових операцій у національній валюті України затверджено постановою від 13.10.99р. №334 зі змінами та доповненнями.

26. Українська Радянська Енциклопедія (видання друге). Т.2– К.: Головне видання УРЕ, 1978. – 541 с.

Ольга Гарбич, викладач

Дрогобицького державного педагогічного університету
ім. І. Я. Франка

САМОУТВЕРДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

У статті продемонстровано якісно нові підходи до становлення особистості, її самореалізації та життєдіяльності, віднаходження нею себе, свого образу, як суспільної істоти та суб'єкта діяльності, визначення рівня своїх досягнень у системі соціально прийнятих цінностей.

Проблематика статті в ініційованні вивчення, аналізу та впровадження новітніх прогресивних методів організації роботи з молоддю, спрямованих на пізнання себе, складного і суперечливого характеру, свого внутрішнього і зовнішнього життя, на забезпечення становлення справжньої особистості.

Побудова демократичного суспільства неможлива без сприяння реалізації особистісного потенціалу кожного члена суспільства на основі свободи вибору кожною людиною своєї життєвої позиції. А. Маслоу назвав таке прагнення самоактуалізацією і визначив її, як бажання стати всім, чим можливо, потребою в самовдосконаленні, реалізації свого особистісного “Я” [3].

Найважливішим чинником який зумовлює специфіку життєдіяльності людської спільноти, особливості функціонування суспільства, процеси його розбудови й перебудови є передусім особистість.

За роки незалежності молодь змінилася, стала більш самостійною, навчилася покладатися на свої сили. Значно зросла потреба в зміні уявлень про гідний рівень життя. Час перемін висуває інші вимоги як до молодих людей, так і вони

потребують іншого ставлення від суспільства.

У взаємодії з соціальним середовищем особистість виступає суб'єктом, який прагне розвитку, самостійності, самореалізації, так як є продуктом життєдіяльності суспільства.

Надзвичайно важливо, щоб тією чи іншою мірою задовольнялися такі важливі соціально-психологічні потреби молоді, як потреби в самостверженні, самовираженні, самореалізації, докорінні потреби особистості належати до соціуму, відчувати себе суб'єктом суспільних процесів. Адже, молодь є головним стратегічним ресурсом суспільства, бо саме вона вже через декілька років керуватиме країною. І від того, наскільки чітко молоде покоління уявляє собі майбутнє країни, залежить його участь у розвитку держави. Молоде покоління потрібно готувати до відповідальності, формувати активну позицію, ініціативу для розв'язання нагальних завдань... [2].

Актуально, як ніколи звучить заклик: “Хочеш бути щасливим? – Пізнай себе! Розвину свої задатки та духовні сили, реалізуй себе в розумі, любові, вірі, чеснотах та продуктивній творчій праці!” [4].

Чи розвинуться задатки в здібності, залежить

САМОУТВЕРДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

не тільки від індивідуальних особливостей, але й від історичних умов, від потреб суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство досягнувши високого рівня матеріального добробуту, остаточно так і не розв'язало питань, пов'язаних з духовними потребами, зокрема питання сенсу життя молоді особи і суспільства, про суперечності між досягненням людського розуму і глибоким песимізмом щодо майбутнього людства, зростання цінності вільного часу і ефективного використання його. Про наявність певної кризи в рамках сучасного соціуму свідчать притаманні останнім десятиріччям сплеск тероризму, зростання наркоманії, молодіжні бунти, виникнення численних релігійних сект та інше. Ці обставини примушують звернути особливу увагу на способи самореалізації особистості в сучасних умовах на встановлення відповідних сьогоднішню стосунків особи і суспільства.

Мета, яку ми ставимо перед собою в цій статті, – показати форми діяльності, нетрадиційні підходи, наближені до реального життя у процесі утвердження особистості, пошуку нею свого місця в суспільстві, навчаючи її жити у злагоді із собою і навколишнім світом.

В. Сухомлинський розумів, що досягнути цього можна лише крок за кроком вводячи підлітка у світ різноманітних людських стосунків і спонукаючи його до дедалі більшої самостійності та відповідальності.

Часто є велика відстань між можливостями та дійсністю. Подібно до того, як кинуте, в ґрунт зерно, має не лише можливість стати колосом, за умови, що будуть сприятливими умови, так і задатки – лише можливість для оволодіння знаннями та вміннями. Ці можливості перетворюються в дійсність у результаті наполегливої праці, самовдосконалення, самореалізації. Вони виявляються у повсякденній діяльності, що дає людині велику можливість і насолоду самоутвердження. Праця виховує і вдосконалює людину. Успіх у будь-якій сфері діяльності передбачає наявність певних творчих можливостей. Складовою творчих здібностей є розвинута уява, евристичне мислення [1]. Ці та інші якості особи, поєднані з працьовитістю і волею, надзвичайно важливі передумови її успіху в сучасних умовах.

Самореалізація особистості можлива в духовній діяльності, в практичному втіленні “потреби буття”, передумовами якої є незалежність, свобода і наявність критичного розуму, за допомогою яких процес самореалізації набуває характеру цілеспрямованості і

осмислення [6].

Є ряд сутнісних характеристик самореалізації особистості. По-перше, вона є живим і безкорисливим переживанням, під час якого “Я” індивіда реалізує саме себе; по-друге, це безперервний процес самовдосконалення шляхом вибору, якому притаманні напруження волі, подолання страху; по-третє, вона являє собою дії, узгодженні з “внутрішнім голосом”, що передбачає відповідальність особистості за їх наслідки перед собою, суспільством [3].

Особливо актуальною проблема самореалізації особистості є в наш час. Надзвичайно гостро постало питання відновлення та розвитку соціальної активності шляхом створення нових суспільно-політичних, економічних світоглядно-культурних умов, які відповідають сучасному курсу нашої держави. Проблема самореалізації увірвалася в сучасну свідомість, як свіжий вітер перемін.

Чим більше ми розвиваємо і вдосконалюємо себе, чим повніше реалізуємо свої можливості, тим цікавішими стаємо для оточення, тим вагомішим є наш внесок у спільну діяльність і спілкування з іншими людьми.

Самореалізація як складова життєвого успіху пов'язана зі свідомим прагненням розкрити свої сили та здібності в суспільному застосуванні. Для цього сучасна молода особа має бути здатна до саморозвитку та самоосвіти. Результатом самоосвітньої діяльності особистості є її саморозвиток та самовиховання, які сприяють самореалізації особистості як спеціаліста так громадянина.

Важливою рисою особистості стали самериси підприємливості, ініціативності, практицизму, здатність вирішувати нестандартні життєві проблеми. Людина повинна бути вічно в русі, у постійних намаганнях досягти повної самореалізації. Весь світ, всі обставини життя, події, предмети навколо неї – значущі для неї лише остільки, оскільки дозволяють їй досягнути цієї найвищої мети, при тому відчуваючи себе вільним, розкриваючи кращі свої сили.

Для глибшого аналізу можна вдатися до переліку якостей сучасного “лідера”, а саме:

САМОУТВЕРДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

творчий підхід, неординарність у виборі заняття; знання системи, вміння відчувати новітні тенденції; цікавість до всього нового; інтелігентність; гнучкість розуму, бажання вчитись по-новому, готовність до колективної роботи; однакове ставлення до успіхів і невдач, кожен член суспільства здатний і повинен творити себе, робити власний вибір, будувати свій життєвий шлях, виявляючи і розвиваючи власну сутність. Серед молоді є серйозні, працездатні юнаки та дівчата, й ті, кого життя вже “знесло” хто вже в юному віці втратив його сенс, безглуздо проводячи час, живе без інтересів і планів на майбутнє. Ці молоді люди втрачають себе, не встигнувши знайти, адже втрата інтересу до життя – найбільша небезпека.

Підліток має право вибору як йому жити, але дуже важливо, щоб було з чого вибрати в тому середовищі, яке його оточує, в суспільстві, в якому він живе. Щоб були створені умови для становлення молодої людини, її соціалізація, інтеграція в суспільство, де їй потрібно буде жити і працювати.

Доречно зауважити, що саме природа є одвічним вихователем людини, важливим джерелом задоволення потреб особи, а саме: потреби в незалежності, можливість реалізувати свої плани; самореалізація і розвиток особистості: реалізація здібностей, оволодіння новими знаннями, вміннями та навичками; самоствердження: завоювання поваги, можливість продемонструвати колегам свої здібності, організація діяльності команд, груп, завоювання позицій лідера; фізичне загартування та психологічне розвантаження; внесення різноманітності у звичний спосіб життя; збереження здоров'я, підтримка фізичної форми; розширення кола знайомств, задоволення від спілкування.

Враховуючи важливість потреб становлення особистості, на хуторі Ровінь Дрогобицького району Львівської області був організований експериментальний табір “Сокіл – Вишкіл 2003” та “Беркут 2004, 2005”.

Діяльність експериментального табору базувалася на гуманістичній концепції взаємовідносин особистості і суспільства, побудована на основі співробітництва дорослих і підлітків, педагогізації усіх служб і підрозділів закладу, ретельному відпрацюванні механізму кадрового і матеріального забезпечення, послідовній реалізації принципу оновлення змісту, форм, і методики, що в свою чергу дозволяє реалізувати найрізноманітніші інтереси і потреби особистості.

Організатори, вихователі, інструктори табору ставили за мету стимулювати молодь до здорового способу життя, адже така робота, проводиться з молоддю в таборі, забезпечує умови для фізичного, розумового і духовного розвитку, допомагає їй самореалізуватися, сприяє її загартуванню, формує систему моральних і духовних цінностей, заохочує до співпраці з ровесниками.

Робота проводилася у декілька етапів, що забезпечувало послідовність і наступність, збереження традицій: вивчення індивідуальних особливостей, нахилів, інтересів, стану здоров'я; налагодження роботи з самоврядування, формування роїв, обирання роєвих; формування і розвиток стосунків в роях; складання і узагальнення плану роботи, кожного рою і табору в цілому; підбиття підсумків роботи, аналіз успіхів і причин, що призвели до помилок, накреслення перспектив подальших дій у роботі.

Характерно, що знання, які цілеспрямовано передавалися підліткам, використовуються у реальній практичній діяльності, яка є основою формування практичних умінь і навичок. Теоретичні знання доповнювалися практичними, підкріплювалися експериментами. Велика увага зверталася на дисципліну як необхідну передумову нормального функціонування колективу.

Розробка програми табору проводилася саме для юнаків і дівчат 14 – 18 років. Це пояснюється тим, що підлітки такого віку через особливості їхнього фізичного і соціального розвитку становлять особливу “групу ризику” і потребують педагогічної підтримки. Інструктори намагалися використовувати всі можливі засоби, щоб зробити перебування в таборі цікавим і повчальним для сучасної молоді, яка прагне до гострих відчуттів. “Ізюминкою” табору було проживання в наметовому містечку, харчування з польової кухні. Що може бути краще за річку, озеро і чудову карпатську природу, яка доповнює гармонію чудового відпочинку? Робота велася за відповідними напрямками: екскурсійна, еколого-краєзнавча, спортивно-оздоровча. Педагоги забезпечували такі умови творчої співпраці:

- творення індивідуального “Я” кожного підлітка та вміння поєднувати особисті інтереси з інтересами інших;
- формування навичок творчого саморозвитку;
- створення мікроклімату для продуктивного руху особистості на обраному шляху [5].

Подорожі, екскурсії, походи стали невід'ємною частиною життя наших вихованців. За 3 роки більше 346 юнаків і дівчат шкіл Львівської

САМОУТВЕРДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

області, міст Львова, Києва, Санкт-Петербурга, Москви, Риги пройшли вишкіл в таборі, беручи участь у різноманітних туристично-екскурсійних заходах і походах по мальовничих стежках Карпат: екскурсія в Державний історико-культурний заповідник “Тустань”; дводенний похід на скали, де була княжа фортеця Тустань IX – XIII ст.; триденний похід на гору Парашку (1261 м.); похід до водопаду під Кичерою (12 м.), двох денний похід на гору Бренів.

Походи розширюють кругозір, сприяють вихованню духовних, моральних і вольових якостей, дружби, взаємодопомоги, довіри, наполегливості.

Мандрівки і таборування – це максимальне наближення людини до природи. На нашу думку, вони створюють сприятливі умови для фізичного становлення молодої людини, реалізації творчих здібностей, загартування волі, уміння знаходити рішення в складній ситуації. Життя просто неба, участь у туристичних походах, у навчально-тренувальних заходах, трудовій діяльності, є ідеальним засобом для становлення молодої особи, для вироблення лідерських якостей, характеру, переосмислення життєвих цінностей.

На лоні прекрасної природи, далеко від впливу цивілізації, у колі однолітків, наодинці зі своїми думками молода людина має можливість, до самовираження та самоствердження. Наведемо приклад: триденний похід на гору Парашка. Група з 45 підлітків віком 14 – 18 років, керована вихователем-провадарем, медсестрою та інструкторами – студентами Дрогобицького державного педагогічного університету повинна сама справитися із завданнями, а саме: вибрати оптимальний варіант маршруту; визначити швидкість пересування лісовими стежками, переходу потоків, ріки, ярів; швидко і якісно розвести багаття і приготувати їжу; правильно і надійно розкласти намети для ночівлі; без пошкоджень і травм подолати підйом і спуск; організувати нічне чергування в наметовому таборі, вміло надати першу допомогу при потребі, допомогти меншим та слабшим.

Ось тут молоді люди повинні проявити себе, показати на що вони здатні, не підвести друзів, старших наставників, не спасувати перед труднощами, адже від помилки одного можуть потерпіти інші. Ненадійно розкладений намет впаде, або протече від дощу; неякісно зварений обід залишить всіх голодними, неправильно розкладене багаття затягне приємну мить; невчасно подана рука може призвести до травм. Помилки тут недопустимі. Уміння долати труднощі, розв’язувати проблеми, протистояти

невдачам, вирішувати складні ситуації, які виникли або їх штучно створили, все це є в основі вишколу учасників табору. Найвище задоволення молодих людей – реалізувати себе, свої внутрішні властивості, свою сутність, одержати позитивний результат в екстремальних видах діяльності.

Дбайливе ставлення до природи – одна зі складових понять “культури туризму”. Учасники нашого табору під час походів діють за законами стародавніх мисливців: “Брати від природи тільки те, що можна з’їсти”. Хто працював у таборі знає, як благодійно впливає природа і контакти з нею на людину. Як ніколи актуально звучить гасло “Хай природа буде нашим вчителем!”.

Організатори навчально-оздоровчого табору ставили перед собою мету – навчити молодь: вести здоровий спосіб життя, адекватно самооцінювати свої вчинки, створювати власний позитивний “образ – Я”; виробляти вміння та навички дбати про особистий емоційний стан, правильний режим харчування, особисту гігієну; ефективно організовувати і проводити відпочинок, правильно вибирати вид діяльності, що найбільш відповідав би здібностям. Велика увага приділялася профілактичній роботі щодо запобігання вживання тютюну, алкоголю, наркотиків. Для досягнення кращого результату своєї роботи вихователі до традиційних форм додавали екстремальні види діяльності: змагання з плавання в гірському озері; змагання на швидкісне пересування на човнах в стоячій воді та в гірській річці; стрільба з пневматичної рушниці, набування навиків їзди на мотоциклі та автомобілі, підйом та спуск з гори при повному оснащенні туриста.

Різноманітність форм роботи, варіантність програм, на нашу думку, сприяють формуванню якостей та рис характеру особистості, необхідних для подальшого життя та діяльності в найближчому соціумі і в суспільстві в цілому. Жителі наметового містечка проводили посильну трудову діяльність: з великим ентузіазмом і захопленням юнаки розкладали великі військові намети, обгороджували створене наметове містечко живоplotом; підсипали доріжки дрібним каменем; заготовляли сухостій для нічної ватри, споруджували на березі гірської річки заплаву для купання. Час проведений в таборі на хуторі Ровінь став для всіх і часом відпочинку, і часом самовиховання та саморозвитку, часом, де молоді люди залишалися наодинці із собою, оточені дивовижною красою природи, маючи можливість роздумувати на сенсом життя.

Для молоді участь в такій діяльності дає можливість самоутвердитися в очах однолітків,

САМОУТВЕРДЖЕННЯ, СТАНОВЛЕННЯ ТА ЖИТТЄДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ НОВОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕРСПЕКТИВИ

родичів, бажання знайти нових друзів, можливість вільного спілкування з ровесниками, отримувати нові знання, вміння і навички в проведенні активного відпочинку. Підлітки постійно знаходяться в творчому пошуку, реалізуючи себе в різних сферах діяльності.

На нашу думку, молодь бажає провести час в таких оздоровчих таборах з двох причин: особистісної – самовираження, самоактуалізація, особистісний зріст і розвиток; соціальної – спілкування з однодумцями, відчуття колективізму, спільність праці та відпочинку. Відповідаючи на запитання анкети, 82% опитаних підлітків виявили бажання приїхати сюди знову, 60% дітей оцінили роботу екстремального табору оцінкою 11 балів, 10% – 10 балів, а 12% – 9 балів. Свої незабутні враження, щиро подяку підлітки висвітлили на сторінках преси. Отримані результати доводять правильність обраної методики, успішність її реалізації в експерименті.

Успіх даного експерименту значною мірою залежав від підтримки та безпосередньої участі в діяльності професійних працівників, які є обізнаними та фанатично відданими своїй справі. Велику допомогу надавали добровольці, які мають життєвий досвід впливу на молодь. Це актуально сьогодні, адже така робота з підростаючим поколінням відродилась недавно і потребує залучення до неї людей з належним досвідом і відданістю справі.

Аналізуючи вищесказане, **робимо висновок**, що саме спираючись на саморозвиток і самовдосконалення можемо говорити про формування сучасної молодої особи, яка може і повинна брати на себе відповідальність за своє майбутнє і майбутнє суспільства в цілому.

Сучасна людина багато чого не знає про себе, про причини і мотиви своїх вчинків і дій, про джерела виникнення її волі, бажань і потреб. Дуже важко багатьом із нас знайти мету в житті і ще важче виявити волю, характер, працьовитість у її досягненні. Багато нерозгаданих таємниць мучить повсякчас кожного із нас.

У людства з'явився шанс глибше пізнати себе і з оптимізмом оцінити своє майбутнє.

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання. – К.: Академія, 1997.

2. Галіцина. Л. На вістрі перетворень. Завуч. №1, 2005. С. 22 – 24.

3. Маслоу А. Психологія личности. Тесты. – М.: Союз, 1982. – С. 108 – 117.

4. Савчин М. Основи психологічних знань та психологічної культури для юнацтва. – Дрогобич: Відродження, 1997. – 171 с.

5. Попова. Л. Розвиваємо особистість. Директор школи №36, 2005. – С 20 – 22.

6. Фрамм Э. Иметь или быть? – М.: Прогресс, 1986. – 240 с.

В КОЖНІЙ ФРАЗІ – ДУМКА

... все, здобуте без праці, являється чимось чужим для чоловіка, якимось привидом, холодною лудою, котра не насичує духа, а тільки його знеохочує і затроює.

Іван Франко

Приємно знати, що, коли чоловік зробить чи напише яку дурницю, ось тут близько тебе є щирий друг, котрий зараз, в інтересі публічного добра, викаже тобі, що ти ідіот і що він сам зробив би се далеко ліпше.

Іван Франко